

5. **Калініна О.М.** Формалізований підхід до визначення цільової функції процесу бюджетування для ефективного управління оборотним капіталом / О.М. Калініна О.М. Мамрак // Вісник ДонДУЕТ ім. М. Туган-Барановського. – 2005. – № 4 (28). – С. 192-199.

6. **Коупленд Т.** Стоимость компаний. Оценка и управление / под ред, Т. Коупленда / Т. Коупленд, Т. Коллер, Дж. Муррин. – М. : Вид-во "Олимп-Бизнес". 2005. – 569 с.

7. **Друри К.** Управленческий и производственный учет : учебн. пособ. / К. Друри. – М. : Изд-во "Юнити-Дана", 2002. – 341 с.

8. **Калабухова С.В.** Концепція економічної доданої вартості в аналітичній оцінці акціонерного капіталу / С.В. Калабухова // Вісник Хмельницького національного університету, 2009. – № 6, т. 2. – С. 206-209.

9. **Гушко С.В.** Управління промисловим підприємством на основі ефективних методів аналізу / С.В. Гушко // Збірник наукових праць ЧДТУ. – Вип. 22. – С. 99-102.

10. **Глинська Г.Я.** Напрямки оцінювання ринкової вартості підприємства як об'єкта для поглинання / Г.Я. Глинська. – 2007. – С. 28-32.

11. **Владимирова И.Г.** Слияния и поглощения компаний: характеристика современной волны / И.Г. Владимирова // Менеджмент в России и за рубежом. – 2002. – № 1. [Электронный ресурс]. – Доступный з <http://www.cfin.ru/press/management/2002-1/02.shtml>.

12. **Бригхем Є.Ф.** Основи фінансового менеджменту : підручник : пер. з англ. / Є.Ф. Бригхем. – К. : Вид-во "Молодь", 1997. – 1000 с.

Мацера С.М. Финансовая стоимость акционерного капитала и методы ее оценки

Раскрыто содержание понятия "финансовая стоимость акционерного капитала" и определены факторы, которые на нее влияют. Охарактеризованы принципы оценки финансовой стоимости капитала и осуществлен анализ существующих методик оценивания и возможностей их приложения в современных условиях.

Ключевые слова: рыночная стоимость предприятия, финансовая стоимость акционерного капитала, факторы формирования финансовой стоимости акционерного капитала, принципы оценки финансовой стоимости акционерного капитала, методы определения финансовой стоимости капитала.

Macera S.M. Financial equity value and methods of its estimation

Maintenance of concept is exposed "financial equity value" and certainly factors, that on it influence. Principles of the financial capital rating are described and the analysis of existent methods of evaluation and possibilities of their application is carried out in modern terms.

Keywords: market value of enterprise, financial equity value, factors of forming of financial equity value, principles of estimation of financial equity value, methods of determination of financial cost of capital.

УДК 336.77.067.21

Доц. Г.О. Партин, канд. екон. наук;
студ. У.І. Путько – НУ "Львівська політехніка"

РИЗИКИ У СУЧАСНІЙ БАНКІВСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ЗНИЖЕННЯ

Досліджено чинники і підходи до класифікації ризиків, пов'язаних із банківською діяльністю, визначено основні шляхи зниження дії ризиків на фінансові результати банків, що функціонують на території України. Встановлено, що одним із найважливіших завдань комерційних банків є формування системи стратегічного, оперативного та тактичного управління ризиками у межах здійснюваних ними операцій.

Ключові слова: банківські ризики, причини виникнення банківських ризиків, класифікація ризиків, фінансові ризики, функціональні ризики, зовнішні ризики, внутрішні ризики.

Постановка проблеми. Діяльність банків на ринку фінансових послуг є високоризиковою. Робота комерційного банку дуже різноманітна й охоплює операції зі залучення коштів, емісії та придбання цінних паперів, видачі кредитів, здійснення факторингу, лізингу, забезпечення клієнтів готівкою тощо. Виконання кожної банківської операції пов'язане з ризиками. Основні ризики банківської діяльності можуть негативно впливати на якість активів, обсяги надходжень, адекватність капіталу, чутливість банків до впливу зміни ринкових умов та їх фінансову стійкість.

Мета роботи полягає у виявленні основних чинників і систематизації ризиків, які притаманні сучасній діяльності банківських установ та обґрунтуванні шляхів зниження негативних наслідків їхньої дії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальні та спеціальні підходи до оцінки ризиків банків та банківських систем розглянуто в працях таких авторів, як А.Б. Камінський, Д. Гриньков, М. Фрост, Стівен, А.А. Лобанов, А.В. Чугунов, В.В. Іванов, А.І. Малихіна та ін. Проблеми управління ризиками сучасного комерційного банку досліджували В.В. Платонов, М.А. Рогов, О.В. Пернарівський, О.П. Заруцька, Л.О. Примостка та інші українські та зарубіжні економісти. Однак недостатньо висвітленими залишаються питання формування ефективної системи управління ризиками банківських установ з урахуванням особливостей їх видів, а також стратегічних, тактичних та оперативних завдань функціонування банків на фінансовому ринку.

Виклад основного матеріалу. У процесі діяльності кожна банківська установа незалежно від своєї спеціалізації стикається із різноманітними ризиками, що можуть як позитивно, так і негативно впливати на результати її роботи. Більшість фахівців розглядають ризик як об'єктивно-суб'єктивну категорію діяльності, що пов'язана з подоланням невизначеності та конфліктності в ситуації неминучого вибору, відображає міру сподіваного результату і в економічному контексті є не тільки негативним, а й позитивним явищем [13].

Незважаючи на те, що банківським ризикам присвячено багато наукових праць, нині не існує єдиного визначення цього поняття. З погляду діяльності банків на ринку фінансових послуг, під банківським ризиком більшість фахівців розуміють загрозу втрати банком частини своїх ресурсів, недоотримання запланованих доходів, а також потенційну можливість отримати додатковий прибуток у разі реалізації певних, прийнятних для банку, фінансових ризиків [3].

Основними причинами виникнення ризиків у сучасній банківській діяльності є:

- невизначеність цілей банку чи їхньої пріоритетності, суперечливість окремих стратегічних завдань;
- моменти випадковості у діяльності банку або відсутність аналізу закономірностей розвитку явищ;
- обмеженість у часі для об'єктивної оцінки ситуації, в якій перебуває той чи інший банк;
- наявність неповної інформації щодо тенденцій розвитку діяльності банку чи можливих змін фінансового стану його клієнтів.

Тобто ризики банківської діяльності можуть бути зумовлені як неправильно обраною стратегією чи незадовільним рівнем керівництва, так і не-

ефективністю внутрішньобанківського контролю за здійсненням операцій, недостатнім рівнем підготовки банківських фахівців. Важливим джерелом банківських ризиків є ще й так звані "зони конкуренції", тобто можливі сфери зіткнення інтересів банку з іншими контрагентами на ринку.

Про необхідність вдосконалення сучасних методів управління банківськими ризиками засвідчують окремі результати діяльності вітчизняних банків за 2005-2010 рр.

Табл. 1. Основні результати впливу чинників ризику на діяльність банківських установ в Україні за 2005-2010 рр. [5]

Показники	Значення показників станом на:						
	01.01.2005	01.01.2006	01.01.2007	01.01.2008	01.01.2009	01.01.2010	01.01.2011
Кількість діючих банків	181	186	193	198	198	197	194
Кількість банків банкрутів	4	1	6	1	7	6	6
Кількість банків, що перебувають у стані ліквідації	20	20	19	19	13	14	18
Кількість збиткових банків	6	8	6	0	4	62	34
Частка збиткових банків, %	3,3	4,3	3,1	0	2,0	31,5	17,5
Сума збитків, тис. грн	92277	176656	117118	0	183982	34632828	13000000

Графічну інтерпретацію динаміки збитковості банків України за 2005-2010 рр. представимо на рис.

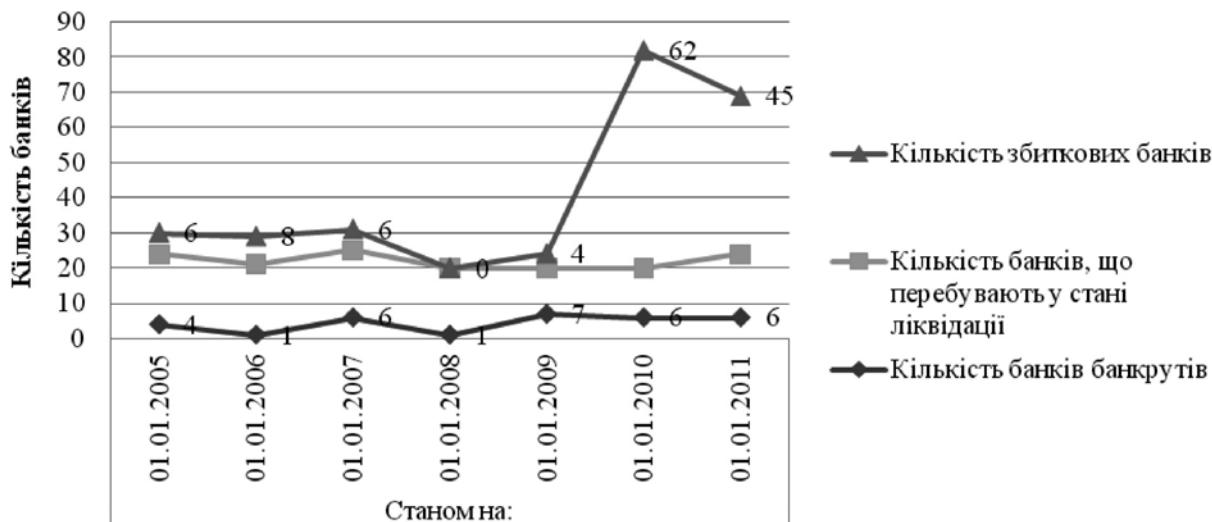

Рис. Динаміка збитковості банків України за 2005-2010 рр.

Згідно із статистичними даними, представленими в табл. 1, за останні чотири роки зменшилась загальна кількість банків, що діють в Україні. Зросла кількість банків-банкрутів та тих, що перебувають на стадії ліквідації. Збитковими були 62 банки у 2009 р. та 34 банків – у 2010 р., що відповідно становило 31,5 % та 17,5 % від їх загальної кількості. Загальна сума збитків банківської системи України становили за 2010 р. – 13 млрд грн [5]. Щоб виявити основні види ризиків, які сьогодні істотно впливають на діяльність банківських установ України та сформуванати систему заходів для нейтралізації їхньої дії, необхідно класифікувати банківські ризики за певними ознаками.

Фахівці розробили низку підходів до класифікації ризиків, що супроводжують банківську діяльність і які можна об'єднати у три основні групи (табл. 2). Зокрема, О.Д. Заруба, Е.Б. Ширінська [7, 16] класифікують банківські ризики за сферою впливу і за джерелами виникнення. Севрук В.Т., Бор З.М., Пятенко В.В., Примостка Л.О., Путнем Х. [4, 12] поділяють банківські ризики за сферою впливу банківського ризику, за складом клієнтів банку, за характером обліку ризику банківською установою.

Найдетальніше класифікацію банківських ризиків здійснили О.І. Лаврушин, А.В. Хмеленк, В.Я. Вовк, Н.І. Волкова, В.А. Москвін [1, 9, 13], які пропонують систематизувати ризики за такими ознаками: за типом або видом комерційного банку, за сферою впливу, за складом клієнтів банку, за рівнем банківського ризику, за розподілом ризику у часі, за характером обліку ризику, за можливостями управління банківськими ризиками.

Табл. 2. Основні наукові підходи до класифікації ризиків, що супроводжують банківську діяльність

Види банківських ризиків	Основні підходи до класифікації банківських ризиків		
	О.І. Лаврушин, А.В. Хмеленко, В.Я. Вовк, Н.І. Волкова, В.А. Москвін	В.Т. Севрук, З.М. Бор, В.В. Пятенко, Л.О. Примостка, Х. Путнем	О.Д. Заруба, Е.Б. Ширінська
За типом або видом комерційного банку: - ризик спеціалізованого банку; - ризик галузевого банку; - ризик універсального банку	+		
За сферою впливу чи виникнення банківського ризику: - зовнішні ризики; - внутрішні ризики	+	+	+
За складом клієнтів банку: - ризик роботи з крупними клієнтами; - ризик роботи з дрібними клієнтами	+	+	
За рівнем банківського ризику: - повний ризик; - помірний ризик; - низький ризик	+		
За розподілом ризику в часі: - минулий ризик; - поточний ризик; - майбутній ризик	+		
За характером обліку ризику: - ризик за балансовими операціями; - ризик за позабалансовими операціями	+	+	
За можливістю управління банківськими ризиками: - відкриті; - закриті ризики	+		
За джерелом виникнення: - систематичні; - несистематичні			+

Варто зазначити, що внаслідок зміни умов функціонування банків сукупність ризиків, які супроводжують банківську діяльність щоразу поповнюється, зокрема стають актуальними "нетрадиційні" види ризиків, такі як інноваційний ризик, ризик країни, конкурентний ризик тощо.

Інноваційний ризик пов'язаний із впровадженням нових банківських послуг або "ноу-хау" в банківській діяльності. Цей вид ризику особливо актуальний, оскільки банки зацікавлені в нових видах продуктів для збільшення кількості своїх потенційних клієнтів.

Серед сучасних ризиків банківської діяльності виокремився ризик країни, в якій функціонує банк. Цей ризик супроводжується політичним, економічним, соціальним та іншими видами макроекономічних ризиків на певній території функціонування банку. Оцінку такого виду ризику має проводити не окремий банк, який з ним стикається, а спеціалізована установа.

Сьогодні значний вплив на діяльність банків має конкурентний ризик. Дослідження цього ризику треба проводити комплексно, враховуючи діяльність банків-конкурентів, банків, які належать до однієї групи за обсягом активів, філій закордонних банків, що виходять на український фінансовий ринок з новими якісними і недорогими банківськими продуктами.

Упродовж останніх років банки почали надавати факторингові, лізингові послуги, які пов'язані з особливим ризиком. Такі операції вимагають від банку не тільки якісної оцінки кредитоспроможності клієнта, а й об'єктивного визначення кон'юнктури ринку, перспектив розвитку економічного потенціалу позичальника і зумовлюють необхідність формування цільових фондів банку.

Жоден банк не може повністю запобігти негативному впливу чинників ризику, однак має враховувати їх у своїй діяльності та розробляти відповідні заходи для своєчасної адаптації чи нейтралізації їхньої дії. Загострення конкуренції, фінансова лібералізація і диверсифікованість ринків ставлять перед банківськими установами нові проблеми і сприяють появі нових ризиків. Банківські установи є успішними, коли прийняті ризики контрольовані та знаходяться в межах їхніх фінансових можливостей.

Отже, банківські труднощі можна подолати тільки за умови системного підходу до управління банком у цілому та застосування методів зниження потенційних ризиків. З огляду на особливості стратегічної, тактичної та оперативної діяльності банку на фінансовому ринку, всі заходи щодо управління ризиками банківської діяльності доцільно систематизувати на дві основні групи: а) стратегічні; б) тактичні та оперативні.

Стратегічні заходи мають бути спрямовані на нейтралізацію дії стратегічних чинників ризику, пов'язаних із впровадженням на ринок інноваційних видів банківських продуктів, виходом із вже існуючими послугами на нові ринки, співпрацею із "сумнівними" клієнтами тощо. Такі чинники ризику можна визначити в процесі аналізу можливостей і загроз та сильних і слабких позицій діяльності банку на основі SWOT-аналізу.

Із стратегічного погляду, щоб знизити рівень ризику в банках України, фінансовим установам необхідно: зорієнтувати діяльність на перспективні ринкові ніші, які забезпечували б зростання доходів і прибутку; диверсифікувати напрями банківської діяльності та оптимізувати склад портфеля бан-

ківських продуктів і послуг з позиції їх прибутковості; створювати стратегічні альянси з банками-партнерами під час здійснення операцій, що мають високий рівень ризику задля розподілу сукупного ризику між партнерами; розробляти стратегічні фінансові плани і бюджети банківської діяльності з урахуванням можливих сценаріїв розвитку подій на фінансовому ринку; сформувати концепцію оптимізації рівня і структури доходів і витрат банку з урахуванням стратегічних чинників ризику; здійснювати прогнозування обсягів майбутніх витрат та оцінювати можливість отримання негативних результатів.

До способів тактичного та оперативного управління банківськими ризиками можна віднести: створення банком резервів під "ризикові" види послуг; формування поточних і оперативних фінансових планів і бюджетів; організацію постійного моніторингу, контролю за ефективністю здійснення банківських операцій; створення і систематизацію бази даних щодо фінансово-економічного стану існуючих і потенційних клієнтів; здійснення аналізу дотримання комерційним банком нормативів діяльності, встановлених Національним банком України тощо.

Висновки. Отже, на сучасному етапі розвитку банківські установи стикаються з різними видами ризиків, які необхідно швидко ідентифікувати і вжити заходів для зниження негативних наслідків їхнього впливу. Сьогодні збільшується кількість та посилюється інтенсивність дії банківських ризиків. З огляду на це, управляти ризиками доцільно системно, виділивши стратегічні, тактичні та оперативні методи впливу.

Формуючи систему заходів нейтралізації банківських ризиків, треба враховувати можливості й загрози функціонування банків на фінансовому ринку, сильні та слабкі позиції, а також особливості завдань управління банківською діяльністю.

Виокремлення підсистеми стратегічного, тактичного та оперативного управління ризиками дасть змогу спрямувати управлінську діяльність на забезпечення фінансової стійкості банку як на поточний період, так і на перспективу, а отже, сприятиме підвищенню його конкурентоспроможності на ринку.

Література

1. **Банковское** дело / под ред. О.И. Лаврушина. – М. : Банковский и биржевой науч.-консульт. центр, 1992. – 428 с.
2. **Бережний О.** Ризики використання послуг банків для легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, або фінансування тероризму в системі банківських ризиків / О. Бережний // Вісник НБУ. – 2009. – № 4(158). – С. 3-4.
3. **Бойківська Л.І.** Методи оцінок банківських ризиків / Л.І. Бойківська // Актуальні проблеми розвитку регіону. – 2009. – № 5. – С. 164-168.
4. **Бор З.М.** Менеджмент банків: Організація, стратегія, планування / З.М. Бор, В.В. Пятенко. – М. : Изд-во ДИС, 1997. – 284 с.
5. **Основні** показники діяльності банків України на 1 лютого 2011 року // Вісник Національного банку України. – 2011. – № 4. – С. 48-50.
6. **Глущенко В.В.** Аналіз банківських ризиків / В.В. Глущенко, Ала Айхам Метри Даход // Економічний простір. – 2008. – С. 163-164.
7. **Заруба О.Д.** Банківський менеджмент та аудит / О.Д. Заруба. – К. : Вид-во "Лібра", 1996. – 224 с.
8. **Кривцун І.М.** Управління ризиками комерційного банку / І.М. Кривцун, О.І. Кутник // Регіональна економіка. – 2008. – № 4. – С. 104-106.

9. Москвин В.А. Управление рисками при реализации инвестиционных проектов: рекомендации для предприятий и коммерческих банков / В.А. Москвин. – М. : Изд-во "Финансы и статистика", 2004. – 352 с.

10. Пернарівський О. Аналіз, оцінка та способи зниження банківських ризиків / О. Пернарівський // Вісник НБУ. – 2004. – С. 44-46.

11. Потійко Ю. Теорія і практика управління різними видами ризиків у комерційних банках / Ю. Потійко // Вісник НБУ. – 2004. – № 4. – С. 58-60.

12. Севрук В.Т. Банковские риски / В.Т. Севрук. – М. : Изд-во "Дело ЛТД", 1994. – 72 с.

13. Хмеленко О.В. Кредитування та контроль : навч. посібн. / О.В. Хмеленко, В.Я. Вовк. – Х. : Вид-во "Інжек", 2004. – 240 с.

14. Цибко О.В. Банківська діяльність та ризики, що її супроводжують / О.В. Цибко // Вісник Української академії банківської справи. – 2003. – № 1. – С. 65-68.

15. Швець Н.Р. Ризики банківських установ: проблеми визначення та управління / Н.Р. Швець // Регіональна економіка. – 2008. – № 4. – С. 97-99.

16. Швець Н.Р. Методи вимірювання величини банківських ризиків: перспективи застосування в українській банківській практиці / Н.Р. Швець, В.К. Євдокименко // Економічні науки. – 2010. – № 6. – С. 222-224.

17. Ширинская Е.Б. Финансово-аналитическая служба в банке : практ. пособ. / Е.Б. Ширинская, Н.А. Пономарева, В.А. Купчинский. – М. : ФБК-ПРЕСС, 1998. – 144 с.

Партын Г.О., Путько У.И. Риски в современной банковской деятельности и пути их снижения

Исследованы факторы и подходы к классификации рисков, связанных с банковской деятельностью, определены основные пути снижения действия рисков на финансовые результаты банков, которые функционируют на территории Украины. Установлено, что одним из важнейших заданий коммерческих банков является формирование системы стратегического, оперативного и тактического управления рисками в пределах осуществляемых ими операций.

Ключевые слова: банковские риски, причины возникновения банковских рисков, классификация рисков, финансовые риски, функциональные риски, внешние риски, внутренние риски.

Partyn G.O., Putko U.I. Risks in modern bank activity and ways of their decline

Investigational factors and going near classification of risks, related to bank activity, certainly basic ways of decline of action of risks on the financial results of banks which function on territory of Ukraine. It is set that one of major tasks of commercial banks there is forming of the system of strategic, operative and tactical management risks within the limits of the operations carried out by them.

Keywords: banking risks, the causes of banking risks, classifying risks, financial risks, functional risks, external risks, internal risks.

УДК 331.5

Студ. І.М. Пристай;

доц. І.А. Лапшина, канд. екон. наук – Львівська КА

ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР РОЗВИТКУ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ КРАЇНИ

Проаналізовано основні тенденції розвитку людського капіталу в Україні та основні показники, які використовуються у світовій практиці для оцінки умов формування та розвитку людського капіталу: індексу глобальної конкурентоспроможності, індексу якості життя. Досліджено особливості інвестування в людський капітал за рахунок джерел фінансування (держави, домогосподарств, підприємств). Запропоновано необхідність формування нової концепції управління розвитком людського капіталу.

Ключові слова: людський капітал, соціальний капітал, економічний розвиток, економічний капітал, інтелектуальний капітал.